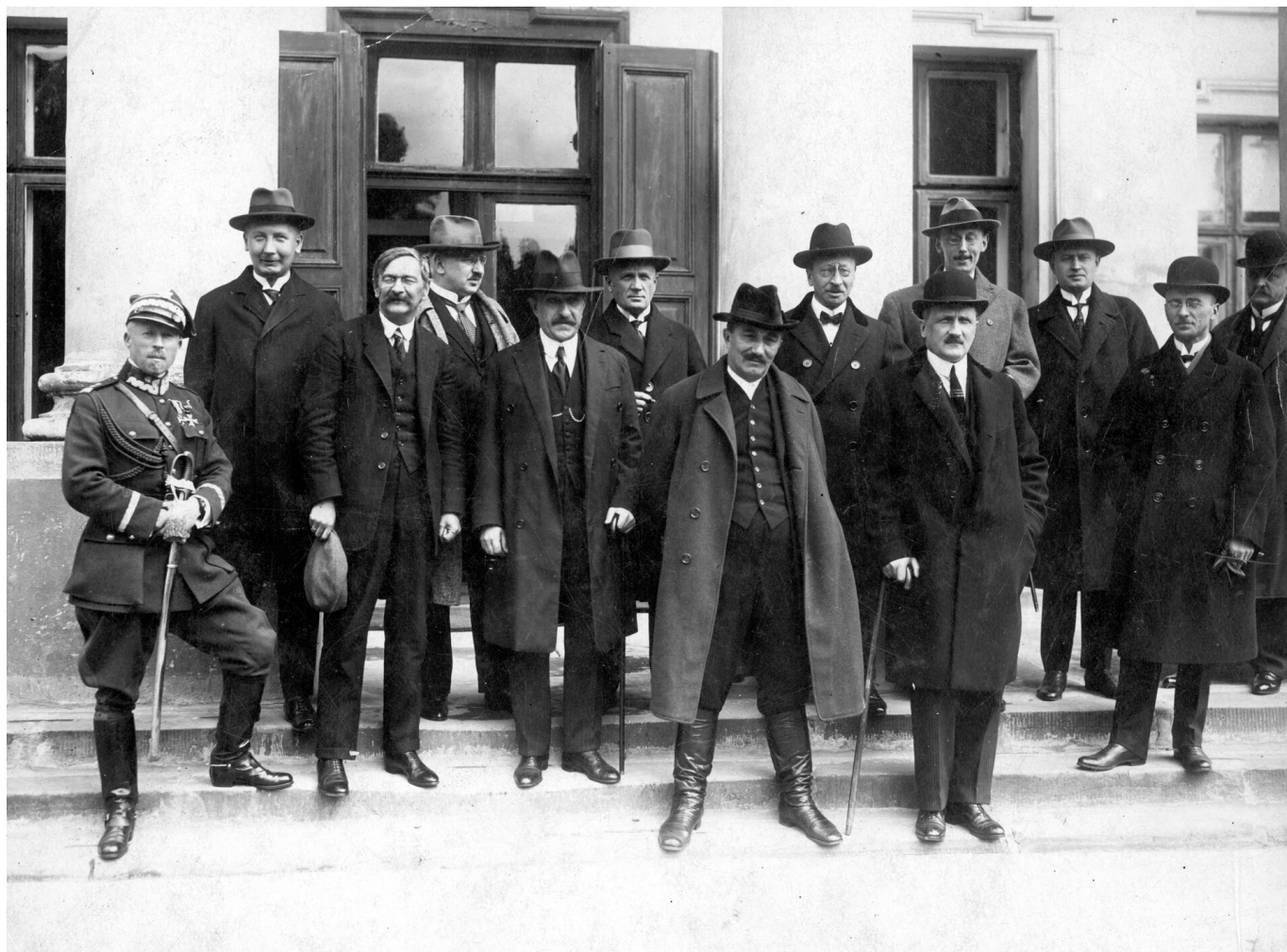

Z historii polskiego ruchu ludowego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Wirtualny spacer + Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Rola ruchu ludowego w kształtowaniu stosunków politycznych w Polsce okresu międzywojennego*, dostępny w internecie: wbc.poznan.pl [dostęp 23.07.2020 r.].
- Źródło: *„Z biedy w wielki świat” – rzecz o emigracji zarobkowej z ziem polskich w XIX w.*, dostępny w internecie: włączpolske.pl [dostęp 31.03.2020 r.].

Z historii polskiego ruchu ludowego

Źródło: domena publiczna.

Kształtowanie się masowych ruchów i partii politycznych przypadło na czasy, kiedy ziemie polskie znajdowały się pod zaborami. To właśnie zagadnienie odrębności narodowej i niepodległości państwowej stało się punktem odniesienia dla rodzących się polskich partii politycznych. Wpływ na ich kształt miały przede wszystkim różne modele ustrojowe w państwach zaborczych oraz rosnąca świadomość polityczna społeczeństwa. Grupą, która najdłużej pozostawała poza zainteresowaniem polityków, była ludność wiejska. Jej sytuacja ekonomiczna, a przede wszystkim najniższy wśród warstw społecznych poziom wykształcenia i unarodowienia sprawiły, że zainteresowano się nią dopiero w ostatnich latach XIX wieku.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz polskie partie chłopskie i ich reprezentantów.
- Przeanalizujesz najważniejsze osiągnięcia i sukcesy polskiego ruchu ludowego.
- Przeanalizujesz znaczenie ruchu ludowego dla historii polskiej państwowości.
- Zdefiniujesz pojęcie „ruch ludowy”.

Dla zainteresowanych

**Z historii polskiego ruchu
narodowego**

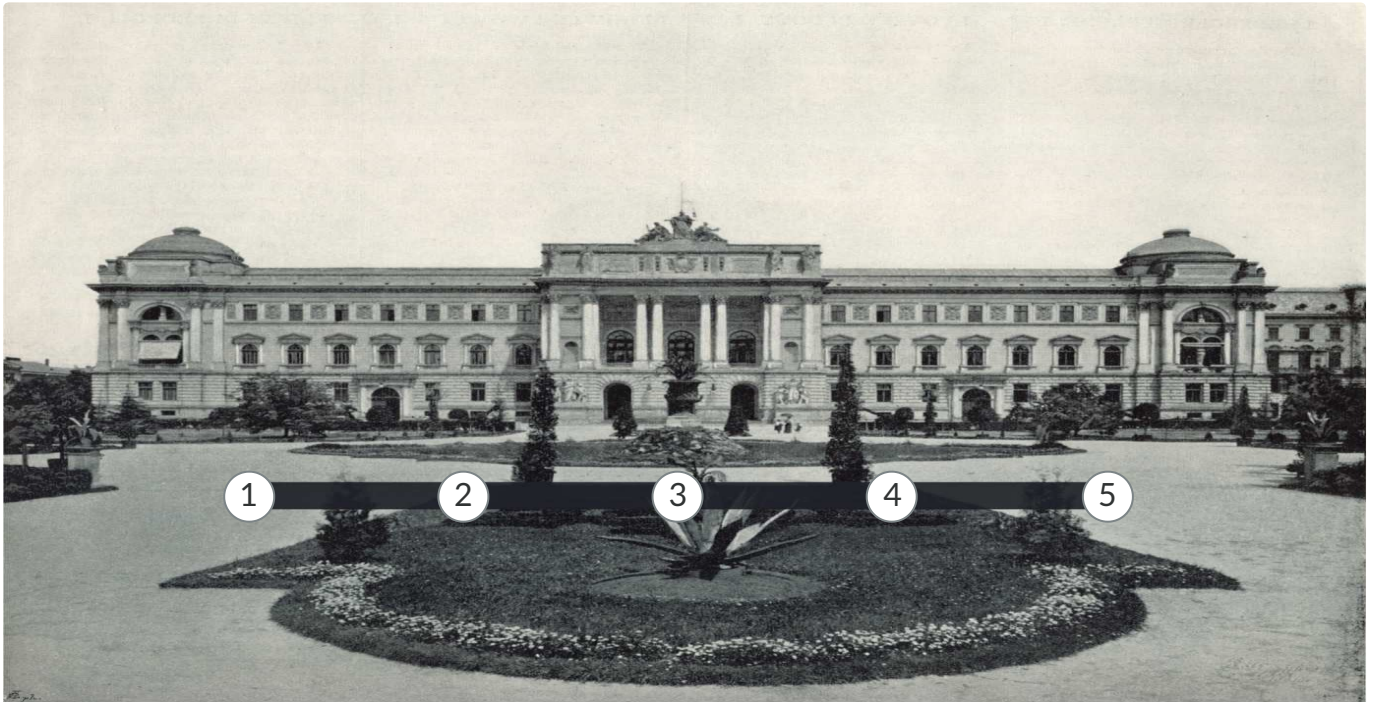
**Z historii polskiej
chadecji w okresie II
Rzeczypospolitej**

**Z historii polskich partii
socjalistycznych**

Przeczytaj

Galicja – kolebka ruchów ludowych

1

Za źródło ruchów ludowych uważa się Galicję, w której dominowało rolnictwo. Wprawdzie sytuacja ludności wiejskiej w zaborze austriackim była najgorsza (tzw. nędza galicyjska), to jednak autonomia prowincji w połączeniu z szerokimi swobodami politycznymi ułatwiały działalność oświatową i społeczną. Stały się one motorem aktywizacji politycznej wsi.

2

Aktywność tę zapoczątkował w 1875 r. ksiądz Stanisław Stojałowski, wydając czasopisma „Wieniec” i „Pszczółka”, skierowane do mieszkańców wsi. Koncentrował się on jednak na rozszerzaniu nowoczesnej wiedzy rolniczej oraz zachęcaniu chłopów do aktywnego udziału w wyborach do sejmu galicyjskiego.

3

Sytuacja zmieniła się wraz z powstaniem w 1889 r. pierwszego ludowego czasopisma politycznego „Przyjaciel Ludu” założonego przez Bolesława i Marię Wystouchów. To ich niestrudzone działania, wsparte kilka lat później przez Jana Stapińskiego i Jakuba Bojkę, przyniosły wymierne skutki w postaci pierwszej partii chłopskiej – Stronnictwa Ludowego.

Założone w 1895 r. w Rzeszowie, w swoich postulatach daleko wykraczało poza poprawę materialnego bytu mieszkańców wsi.

4

Głoszone hasła wolności słowa i zgromadzeń, sprawiedliwego rozkładu ciężarów podatkowych, upowszechnienia prawa wyborczego padły na podatny grunt. Zaowocowało to zdobyciem aż 9 mandatów poselskich, znacznie przyczyniając się do wzmocnienia ruchu ludowego i popularyzacji spraw chłopskich.

5

Przełomem był rok 1903. Wtedy Stronnictwo Ludowe zmieniło nazwę na Polskie Stronnictwo Ludowe i w swoim programie politycznym oprócz kontynuacji walki o demokratyzację zaproponowało postulaty reform społecznych, m.in. parcelacji ziem dworskich. Jednak w wyniku złagodzenia programu już w 1913 r. nastąpił rozłam na radykalne PSL „Lewica” oraz bliższe prawej stronie sceny politycznej PSL „Piast”. Na jego czele stanął Wincenty Witos – przyszły premier i jeden z ojców niepodległej Polski.

Gmach sejmu Galicji i Lodomerii we Lwowie po I wojnie światowej został przekształcony w budynek Uniwersytetu Lwowskiego. Podczas zaborów w najkorzystniejszej sytuacji politycznej znajdowali się mieszkańcy austriackiej Galicji. Polscy politycy, np. premier Kazimierz Badeni, pod koniec XIX w. pełnili najważniejsze stanowiska w cesarstwie austro-węgierskim. Zastanów się, dlaczego doszło do pełnej emancypacji praw Polaków w cesarstwie i jaki miało to wpływ na ich postawę.

Źródło: domena publiczna.

W innych zaborach

Zabór rosyjski

Ruch ludowy znacznie słabiej rozwijał się w pozostałych zaborach. Na ziemiach dawnego Królestwa Polskiego przez krótki czas istniał Polski Związek Ludowy, skupiający się na propagowaniu spółdzielczości. Wysuwał on również postulaty polonizacji szkół i urzędów. Spore znaczenie miało utworzone w 1915 r. PSL „Wyzwolenie”, powstałe wskutek zjednoczenia organizacji i kółek chłopskich, głoszące m.in. hasła polskiej niepodległości.

Zabór pruski

Tu świadomość społeczna i narodowa stała na zdecydowanie najwyższym poziomie. Chłopi znacznie częściej współpracowali z pozostałymi warstwami społecznymi.

Powstawały tam ugrupowania chłopskie, takie jak: Mazurska Partia Ludowa i Polsko-Katolicka Partia Ludowa. Ich głównym celem była nie tylko kwestia poprawy położenia ludności wiejskiej, ale także, a może przede wszystkim, walka z germanizacją i Kulturkampfem.

W niepodległej Polsce

W momencie odzyskania przez Polskę niepodległości w listopadzie 1918 r. wszystkie odłamy ruchu ludowego opowiedziały się za odbudową państwa. Niezależnie od głoszonych poglądów społecznych przyjęto zasady, na których miał się oprzeć odrodzony kraj: równość praw i republikańska forma rządów. Wszystkie ugrupowania stawiały interes państwa na najwyższym miejscu, głosząc postulat realizacji „Polski Ludowej” na drodze wyborów parlamentarnych.

Wśród liderów ruchu ludowego na pierwsze miejsce wysunął się Wincenty Witos. Już w październiku 1918 r. stanął na czele Polskiej Komisji Likwidacyjnej, przejmując władzę w zaborze austriackim. Dzięki swoim zdolnościom politycznym szybko stał się liczącą się postacią w polskim sejmie. Zwieńczeniem tej działalności było stanowisko premiera, które zajmował trzykrotnie w latach 1920–1921, 1923 oraz 1926. To za jego pierwszej kadencji w marcu 1921 r. uchwalona została konstytucja marcowa – podstawa ustroju państwa polskiego.

Wybrany ponownie na premiera koalicyjnego rządu Chjeno-Piasta ([ChZJN](#) i PSL „Piast”) w maju 1926 r., w wyniku zamachu stanu Józefa Piłsudskiego, podał się do dymisji. Przejęcie władzy przez obóz marszałka – sanację – głoszący hasła uzdrowienia sytuacji w kraju i walki z „sejmokracją” zjednoczyło opozycję, w której skład weszli również ludowcy. Doprowadziło to do zdecydowanych kroków władzy sanacyjnej i aresztowania przeciwnych jej polityków, w tym Witosę, który w 1933 r. musiał udać się na przymusową emigrację.

Obok Wincentego Witosę najbardziej znanym politykiem ludowym okresu międzywojennego był Maciej Rataj, pełniący w latach 1922–1928 funkcję marszałka Sejmu. W tym czasie dwukrotnie zastępował Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, gdy w 1922 r., w wyniku zamachu, śmierć poniósł Gabriel Narutowicz oraz po złożeniu dymisji przez Stanisława Wojciechowskiego w następstwie zamachu majowego z 1926 r.

Źródło: domena publiczna.

W czasie okupacji

Wybuch II wojny światowej spowodował, że podobnie jak inne polskie ugrupowania polityczne, także PSL zostało zdelegalizowane. Nie przeszkodziło to jednak ludowcom w czynnej walce z okupantem, czego przejawem było m.in. powstanie w 1941 r. Batalionów Chłopskich. Przedstawiciele ludowców brali również udział w pracach Delegatury Rządu na Kraj i Rady Jedności Narodowej.

Sztandar Batalionów Chłopskich zorganizowanych przez Stronnictwo Ludowe „Roch” podczas hitlerowskiej okupacji Polski. Na rewersie widniały symbole jednostek lokalnych.

Źródło: Dahn, licencja: CC BY-SA 4.0.

W powojennej Polsce

Po zakończeniu wojny Polskie Stronnictwo Ludowe stało się największą opozycyjną formacją polskiej sceny politycznej. Skupione wokół Stanisława Mikołajczyka, byłego premiera rządu na uchodźstwie, było jedynym realnym przeciwnikiem przejmujących władzę komunistów. Mikołajczyk, wchodząc w skład Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej i wiedząc o sile swojego ugrupowania, liczył na pewną wygraną w nadchodzących wyborach. Zwycięstwo Bloku Demokratycznego (komunistów) w 1947 r. oraz nasilone represje wobec działaczy ludowych doprowadziły jednak do rozbitcia PSL-u i ucieczki z kraju zagrożonego aresztowaniem Mikołajczyka.

Warto jednak zaznaczyć, że Blok Demokratyczny z pomocą aparatu policyjnego (Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego) i NKWD sfałszował wyniki wyborów. Niestety, nie zachowały się dokumenty, które pozwoliłyby obliczyć, jak rzeczywiście rozłożone były głosy.

Kontrolowani przez władze komunistyczne działacze doprowadzili do połączenia istniejących partii chłopskich w Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (ZSL). Jako sojusznik rządzącej od 1948 r. Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR) pozostawało u władzy aż do 1989 r.

Stanisław Mikołajczyk w Poznaniu w 1945 r. Zastanów się, dlaczego właśnie ludowcy, którzy przed wojną od 1926 r. nie byli u władzy, stali się najważniejszymi konkurentami komunistów.

Źródło: domena publiczna.

Część działaczy PSL, nieuznających przymusowego zjednoczenia i sojuszu z komunistami, kontynuowała działalność na emigracji. Wstępowali m.in. do międzynarodowych stowarzyszeń rolniczych i aktywnie działali na rzecz odzyskania przez Polskę niezależności.

W wolnej Polsce

W 1989 r., w wyniku wyborów czerwcowych, Zjednoczone Stronnictwo Ludowe znalazło się w Sejmie RP dzięki kompromisowi zawartemu przy Okrągłym Stole. Jednak w wyniku porozumienia ludowców, stojących formalnie po stronie rządowej, z Lechem Wałęsą i opowiedzenia się po stronie Solidarności odebrali oni większość głosów PZPR. W ten sposób przyczynili się do powstania niekomunistycznego rządu Tadeusza Mazowieckiego.

Przemiany, jakie zachodziły w Polsce, dotknęły również ZSL, które w listopadzie 1989 r. uległo rozwiązaniu. Na jego miejsce utworzone zostało Polskie Stronnictwo Ludowe „Odrodzenie”. Prezesem partii był Kazimierz Olesiak, a przewodniczącym Rady Naczelnej – Józef Zych. Na prezesa honorowego wybrano Tadeusza Nowaka.

Ugrupowanie odrzuciło dotychczasowe uzależnienie się od Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i potwierdziło, że jest samodzielnym stronnictwem. Sięgnęło do tradycji ruchu ludowego.

W ramach Komisji Pojednania Ruchu Ludowego prowadzono rozmowy między różnymi odłami PSL. Ich konsekwencją było to, że 5 maja 1990 PSL „Odrodzenie” połączyło się z wilanowskim Polskim Stronnictwem Ludowym i sześcioma organizacjami wojewódzkimi Polskiego Stronnictwa Ludowego „Solidarność”, tworząc jednolite Polskie Stronnictwo Ludowe „z zachowaniem i kontynuacją tożsamości PSL z 1946 roku”. Pierwszym prezesem odrodzonego ruchu został Roman Bartoszcze – działacz solidarności rolniczej.

Rewolucja w Polskim Stronnictwie Ludowym nastąpiła jednak po pierwszych, w pełni wolnych wyborach z 1991 r. Władzę w partii przejęli wówczas młodzi działacze z Waldemarem Pawlakiem na czele, który w kolejnych latach dwukrotnie stawał na czele polskiego rządu (1992, 1993–1995). W III Rzeczypospolitej ludowcy trzykrotnie wchodzili w skład koalicji rządowej, sprawując władzę wraz z Sojuszem Lewicy Demokratycznej oraz Platformą Obywatelską. Pozostając wciąż w parlamencie, są jedną z nielicznych formacji obecnych na polskiej scenie politycznej od 1989 r. Od 2015 r. na czele stronnictwa stoi Władysław Kosiniak-Kamysz.

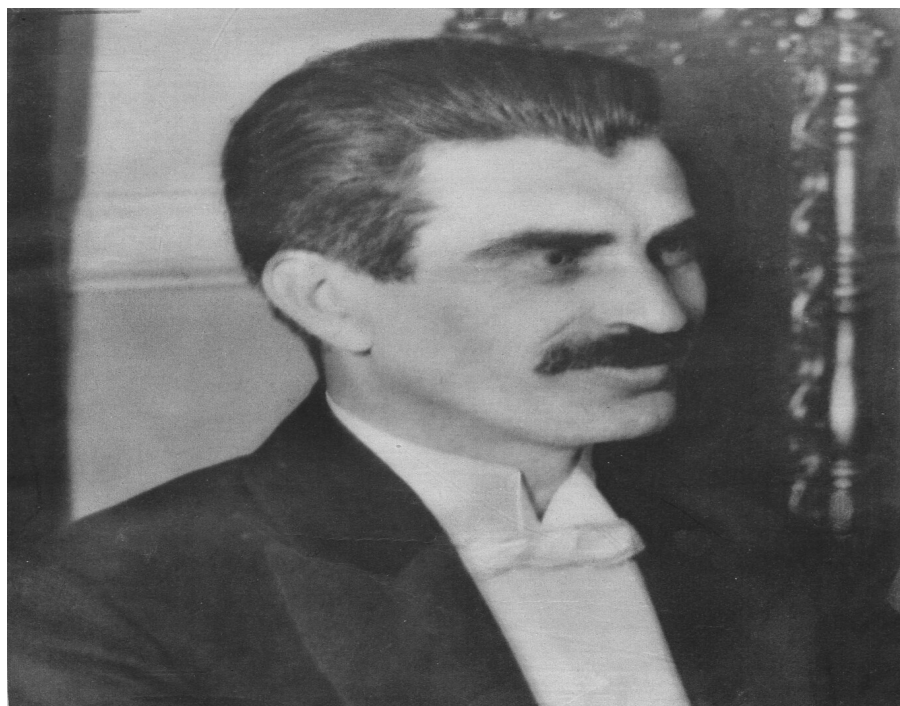
Symbol PSL – zielona, czterolistna koniczyna, towarzyszy polskiemu ruchowi ludowemu od 1931 r. Jest jednym z najstarszych symboli politycznych polskich partii politycznych. Zastanów się, dlaczego ludowcy mogli wybrać właśnie taki symbol dla swojego ruchu.

Źródło: psl.pl, licencja: CC BY-SA 3.0.

Wincenty Witos.

Źródło: domena publiczna.

Maciej Rataj.

Źródło: domena publiczna.

Stanisław Mikołajczyk.
Źródło: domena publiczna.

Kazimierz Olesiak.
Źródło: domena publiczna.

Roman Bartoszcze.

Źródło: NAC, domena publiczna.

Waldemar Pawlak.

Źródło: Dariusz Iwański, licencja: CC BY 3.0.

Władysław Kosiniak-Kamysz.

Źródło: Adrian Gryczuk, licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

agraryzm

konserwatywna doktryna polityczno-społeczna, w której za największe dobro narodu uznaje się ziemię jako własność osób na niej pracujących; ze względu na bliskość z naturą i ciężką pracę na roli uznaje ona chłopstwo za najzdrowszą warstwę społeczeństwa

autonomia

możliwość samodzielnego decydowania w sprawach wewnętrznych przy jednoczesnej ograniczonej ingerencji władzy zwierzchniej

Centrolew

utworzony w 1929 r. sojusz partii centrowych, lewicowych i chłopskich mający na celu walkę polityczną z rządami sanacji; głosił potrzebę obalenia rządów autorytarnych i przywrócenie parlamentaryzmu

ChZJN

Chrześcijański Związek Jedności Narodowej (potocznie Chjena); powstała w 1922 r. koalicja, w której skład wchodziły ugrupowania chadeckie, narodowe i konserwatywne; razem z PSL „Piast” dwukrotnie (1923, 1926) tworzyła rząd, na czele którego stał Wincenty Witos

klub polityczny

organizacja społeczna zrzeszająca członków o podobnych poglądach; pierwowzór późniejszych partii politycznych

nędza galicyjska

określenie odnoszące się do warunków ekonomicznych (biedy) panujących w zaborze austriackim (Galicji) w XIX w.

Zaranie

ruch chłopski powstały w zaborze rosyjskim przed I wojną światową; jego celem było podniesienie świadomości społecznej, ekonomicznej i kulturowej chłopów, a w późniejszych latach działania polityczne zmierzające do odzyskania niepodległości

Wirtualny spacer + Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się ze spacerem wirtualnym po domu rodzinnym Wincentego Witosa, a następnie wykonaj ćwiczenie.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D2HWyXBx3>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Zastanów się, jak zmieniły się warunki życia mieszkańców wsi w ciągu ostatnich 150 lat. Czy zmiany te byłyby możliwe bez działaczy pochodzących z tej grupy społecznej? Podaj dwa argumenty na uzasadnienie swojej tezy.

Polecenie 2

Wysłuchaj audiobooka prezentującego fragmenty programów PSL z lat 1895–1921. Poszukaj w dostępnych źródłach odezwy wyborczej PSL z 1946 r. oraz aktualnego programu tej partii i wykonaj zadanie.

Odezwa Komitetu Wyborczego Stronnictwa Ludowego w Galicji z 28 lipca 1895 roku

„(...) Mając na oku konieczność zaprowadzenia powszechnego głosowania i utorowania drogi dla tej doniosłej reformy – dążyć z całym naciskiem do zmiany sejmowej ordynacji wyborczej w duchu równości obywatelskiej, mianowicie w kierunku rozszerzenia prawa wyborczego i zaprowadzenia głosowania bezpośredniego przez skasowanie prawyborów w kurii wiejskiej i zaprowadzenia tajnego głosowania we wszystkich kuriach – jako też w kierunku sprawiedliwego rozkładu mandatów poselskich na poszczególne kurie.

4. Dążyć do równomiernego rozkładu ciężarów publicznych, a w szczególności do ulg dla rolnictwa, przemysłu i rzemiosł. (...)

7. Popierać oświatę – przez mnożenie liczby szkół ludowych (średnich kosztem państwa), polepszenie bytu nauczycieli ludowych, a ułatwienie młodzieży dostępu i uczęszczania do szkół średnich przez zmianę utrudniających w tym względzie przepisów organizacyjnych szkolnictwa ludowego, obniżenie czesnego i zniesienie przymusowego umundurowania. Zarazem popierać oświatę fachową przez odpowiednią organizację szkół przemysłowych i rolniczych. Czynić wszystko w ogóle, co oświatę publiczną ułatwia, a nie utrudnia (...).

Program Polskiego Stronnictwa Ludowego z 27 lutego 1903 roku

„Polskie Stronnictwo Ludowe dąży do narodowego, politycznego, ekonomicznego i cywilizacyjnego podniesienia ludu i nie spocznie w walce, aż zniknie na ziemi naszej, jak długa ona i szeroka, polityczna niewola i wszelaka niesprawiedliwość społeczna.

Pojęciem ludu obejmujemy wszystkie warstwy, zarówno wiejskie, jak i miejskie, które zajmują się pracą fizyczną czy umysłową i pracę uważają za jedyny tytuł zasług, praw i obowiązków. (...)

Czekają mianowicie uregulowania ważne sprawy, że wymienimy tylko parcelację, emigrację zarobkową, inne obecnie wykonywanie ustaw, które mają na celu ochronę ludności rolniczej i przemysłowej; niezbędną jest wreszcie rewizja całego ustawodawstwa dotyczącego owej ludności. (...)

Dwa przeto wielkie cele, ku którym zmierzamy: emancypacja polityczna warstw ludowych i usamodzielnienie kraju, jak najściślej wiążą się z ekonomicznym postępem. (...)

Pod względem kulturalnym pragniemy uczestnictwa ogółu w oświacie, więc udostępnienia jej wszystkim mieszkańcom kraju, bez różnicy płci, wieku i zamożności – oświaty zaś krzewiącej umiłowanie prawdy, dobra i piękna”.

Program PSL „Wyzwolenie” z 1921 roku

Cele polityczne

1. Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie” powstało dla wyzwolenia ojczyzny naszej spod przemocy najeźdźców i spod panowania uprzywilejowanego wstecznictwa – stąd jego nazwa. Obecnie głównym celem naszego stronnictwa jest utrwalenie i obrona niezawisłości Polski przez zaprowadzenie w niej rządów szczerze ludowych.
 2. Państwo polskie obejmować winno wszystkie ziemie, na których większość mieszkańców stanowią Polacy. (...)
 5. Polska Ludowa nie może być państwem zaborczym. Nie poparlibyśmy przeto żadnej wojny, rozpoczętej w imię urojonych korzyści naszego państwa, wojny bowiem uważamy za klęskę i zakalę ludzkości; (...)
 7. Polska winna być Rzeczpospolitą, że zaś głównym i niewyczerpanym źródłem, z którego czerpać można siły do utrwalenia jej mocy, jest cnota obywatelska ludu pracującego, chcemy ludowi temu dać warunki najwszechstronniejszego rozwoju, Polska przeto winna być Rzeczpospolitą Ludową. (...)
 8. Jedynym źródłem wszelkiej w państwie władzy ma być wola całego narodu, wyrażana przez powszechne, równe, tajne, bezpośrednie i stosunkowe [proporcjonalne] głosowanie. (...)
 10. Naczelnika państwa (prezydenta Rzeczypospolitej) obierać ma bezpośrednio cały naród, wybory bowiem przez ciała prawodawcze nie dawałyby temu najwyższemu przedstawicielowi państwa należytej powagi i prowadziłyby do targów partyjnych o tę godność. (...)
 13. Obronę praw człowieka i obywatela w Polsce uważamy za jedno z najpierwszych zadań naszego stronnictwa. Nikt nie może być upośledzonym w prawach obywatelskich z powodu swojego stanu, wyznania lub narodowości (...)
 14. Ani państwo, ani stronnictwa polityczne nie powinny mieszać się w sprawy religii, są to bowiem osobiste sprawy sumienia każdego z obywateli. Natomiast duchowieństwo powinno powstrzymać się od wprowadzania polityki do Kościoła, na ambony i do konfesjonału. (...)
-

Cytaty pochodzą z: *Teksty źródłowe do nauki historii w Polsce. Kierunki polityczne w społeczeństwie polskim w końcu XIX wieku*, oprac. Irena Pietrzak-Pawłowska, Warszawa 1961.

Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, opr. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 2002, lewicowo.pl

Ćwiczenie 2

Wybierz jeden historyczny program PSL i porównaj go z aktualnym programem tej partii.
Wskaż podobieństwa i różnice.

program z 1895 roku ▼

podobieństwa:

różnice:

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj do zdjęć imiona i nazwiska przedstawionych postaci.

Bartosz Arłukowicz

Adam Struzik

Włodzimierz
Czarzasty

Mariusz Kamiński

Źródła zdjęć:

Artur Andrysiak, CC BY-SA 3.0.

Jarosław Roland Kruk, CC BY-SA 3.0.

Adrian Grycuk, CC BY-SA 3.0.

Adrian Grycuk, CC BY-SA 3.0.

Wskaż, kto był działaczem związanym ze współczesnym ruchem ludowym w Polsce.

Ćwiczenie 2

Dokończ zdanie.

Premierem, który podał się do dymisji w konsekwencji zamachu majowego z 1926 r., był...

☐ Maciej Rataj.

☐ Jakub Bojko.

☐ Roman Dmowski.

☐ Wincenty Witos.

Ćwiczenie 3

Uporządkuj chronologicznie polskie przedwojenne partie ludowe.

PSL „Wyzwolenie”

Stronnictwo Ludowe

PSL „Piast”

Polskie Stronnictwo Ludowe

Ćwiczenie 4

Oceń, czy poniższe stwierdzenia dotyczące polskiego ruchu ludowego są prawdziwe, czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Za prekursora ruchu ludowego uważani są Bolesław i Maria Wysłouchowie.	☐	☐
Kolebką ruchów ludowych była Galicja.	☐	☐
Wincenty Witos w II Rzeczypospolitej Polskiej pełnił funkcję marszałka Sejmu.	☐	☐
Po przewrocie majowym w 1926 r. stronnictwa chłopskie w sejmie wraz z partiami centrum utworzyły sojusz w celu zwalczania rządów sanacji.	☐	☐
W 1945 r. wznowiło swoją działalność PSL, na którego czele stanął Stanisław Mikołajczyk.	☐	☐
Pierwszym prezesem PSL w wolnej Polsce został Waldemar Pawlak.	☐	☐

Ćwiczenie 5

Źródła zdjęć: domena publiczna; domena publiczna; domena publiczna; Komitet Wyborczy Waldemara Pawlaka, CC BY-SA 3.0; Adrian Grycuk, CC BY-SA 3.0 pl.

Zapoznaj się uważnie z tekstem Jakuba Bojki, jednego z pionierów ruchu ludowego w zaborze austriackim.

“ „Z biedy w wielki świat” – rzecz o emigracji zarobkowej z ziem polskich w XIX w.

Jakub Bojko, *Życie codzienne chłopa galicyjskiego w drugiej połowie XIX wieku*

Pożywienie ludności Gręboszowa odpowiadało jego domostwu i strojom. Było proste, a zwykle i takiego brakowało. Piękna nasza Wisła, a za nią Dunajec, wylewały nieraz kilka razy do roku, a zniszczywszy plony rolnika, sprowadzały na bezradny lud głody i ciężkie przednówki. Z braku zboża dużo było pola nieobsianego, uprawa roli była nadzwyczaj marną, a i tego czasu nie było zebrać i schować. A schować nie można było, póki sługa plebański nie „wytyczył” dziesięciny, którą każdy parafianin pod grozą grzechu „wiernie Kościołowi musiał oddać”. Zabrano co dziesiąty snopek na plebanię, ukradli trochę grasujący złodzieje, trochę zabrała woda, a resztę biedny chłop przepił z rozpacz, i jakże można było mieć dobre i dostatnie pożywienie? (...) Na śniadanie zimową porą gotowano do chleba żur kwaśny (...) na obiad dawano najpierw kapustę (...) potem jedzono pęczak albo ziemniaki, a wreszcie kaszę, na słodko lub kwaśno. Starzy gospodarze do każdej potrawy domagali się chleba (...). Koroną przysmaków była jajecznicą i pierogi z serem, które dawano tylko w duże święto (...). Mięsa rzadko używano, wyjąwszy podczas wesela, albo gdy kto chował króliki (...). Tak mniej więcej żywił się lud tutejszy, gdy był dobry rok. Ale gdy zboże przepadło, gdy ziemniaki zgniły (...) wtedy o wspomnianych potrawach nie było mowy! (...) Zbierano perz w roli (...), mielono suszoną korę drzewną i liście lipowe i tym się lud biedny karmił (...). Gdy cokolwiek owoc na drzewach podrósł, głodne dzieci rwały to niemiłosiernie i jedząc dostawały ograszek i prawie nie było domu, aby ktoś nie miał tej choroby (...).

Podaj przyczyny biedy ludności w Galicji.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem i wybierz właściwe odpowiedzi.

Ruch ludowy zaczął kształtować się pod koniec XIX / na początku XX wieku. Za jego kolebkę uważa się Galicję / Wielkopolskę . Do pierwszych działaczy ludowych zaliczamy księdza Stanisława Stojałowskiego oraz Macieja Rataja / Bolesława Wysłoucha . Pierwszą liczącą się partią polityczną było utworzone w 1903 / 1913 Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL). Bardzo szybko czołową rolę zaczął odgrywać w nim Roman Dmowski / Wincenty Witos . W niepodległej Polsce powstało wiele partii chłopskich, jednak to ugrupowanie Wincentego Witosa PSL „Piast” / PSL-Lewica odgrywało najważniejszą rolę. Sam Witos dwukrotnie / trzykrotnie pełnił funkcję premiera, stając się symbolem polskiego ruchu ludowego. Podczas okupacji hitlerowskiej ludowcy podjęli walkę z okupantem oraz zasiadali we władzach Delegatury Rządu na Kraj. Po wyzwoleniu w 1945 r. PSL, skupione wokół Jakuba Bojki / Stanisława Mikołajczyka stało się najważniejszą partią opozycyjną wobec komunistów. Jednak w wyniku szerokich represji szybko zostało rozbite i przejęte przez lojalnych wobec komunistycznej władzy członków, zmieniając nazwę na ZSL / PSL „Wyzwolenie” w 1949 r. Aż do 1989 r. było ono partią podporządkowaną komunistom i rządzącą razem z nimi. Zmiany zachodzące w Polsce w 1989 r. objęły również ruch ludowy. Powrócił on do swojej historycznej nazwy PSL, a na jego czele stanął działacz Solidarności Chłopskiej – Waldemar Pawlak / Roman Bartoszcze . W III RP ludowcy jako jedna z nielicznych formacji pozostaje nadal obecna w parlamencie, trzy / cztery razy wchodząc w skład rządzącej koalicji.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

“ *Rola ruchu ludowego w kształtowaniu stosunków politycznych w Polsce okresu międzywojennego* ”

Chłop był wprawdzie obywatelem i głosował na równi z panem w teorii. W praktyce zaś pędzono go do urny wyborczej i kazano wybierać ludzi takich, którzy umiając jako tako dbać o interes własny, nie mogli i nie umieli zrobić nic dla ludu i dla całego kraju, a przez kraj i dla całej Polski. Wysunęło się więc na pierwszy plan piękne i niezmiernie ważne zadanie dla postępowych patriotów. Zadaniem tym było faktyczne uobywatelnienie chłopa galicyjskiego. Rzec była trudna. Trzeba było oświecić, uświadomić, postawić na nogi i pchnąć do samodzielnego myślenia i samodzielnej pracy miliony ludzi, którzy nie posiadali żadnego przygotowania.

Źródło: *Rola ruchu ludowego w kształtowaniu stosunków politycznych w Polsce okresu międzywojennego*, dostępny w internecie: wbc.poznan.pl [dostęp 23.07.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy poniższy tekst dotyczy sytuacji ruchu ludowego na ziemiach polskich w dwudziestoleciu międzywojennym. Swoje zdanie uzasadnij.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Dla nauczyciela

Autor: Sebastian Górski

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: „Chłop potęgą jest i basta” – z kart polskiego ruchu ludowego

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VII. Rywalizacja o władzę.

Uczeń:

1) przedstawia proces ewolucji instytucjonalnej i ideologicznej partii politycznych; charakteryzuje funkcje partii politycznych;

6) charakteryzuje etapy rozwoju systemu partyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje uwarunkowania powstania polskiego ruchu ludowego;
- definiuje pojęcia: ruch ludowy, autonomia galicyjska, agraryzm;
- analizuje najważniejsze osiągnięcia i sukcesy polskiego ruchu ludowego;
- analizuje znaczenie ruchu ludowego dla historii polskiej państwowości.

Strategie nauczania:

- strategia badawcza;
- strategia asymilacyjna;
- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- wykład nauczający;
- dyskusja;
- analiza materiału i tekstów źródłowych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed zajęciami

1. Nauczyciel prosi uczniów, aby przypomnieli, jak wyglądała sytuacja Polaków w zaborach pod koniec XIX wieku. Prosi, by zwrócili uwagę zarówno na kwestie polityczne, gospodarcze, jak i społeczne.

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia uczniom temat i cele lekcji. Wybrany uczeń lub wybrana uczennica referuje informacje na temat poznanych wcześniej ruchów politycznych – socjalistycznego i narodowego. Uczniowie na podstawie własnej wiedzy próbują zdefiniować agraryzm i przywiązanie do ziemi. Dyskutują, dlaczego ruch ludowy wykształcił się jako ostatni.
2. Uczniowie powinni w swoich odpowiedziach poruszyć najniższą świadomość polityczną i społeczną warstwy chłopskiej. Kontynuując dyskusję, nauczyciel pyta uczniów, dlaczego kolebką ruchu ludowego stała się Galicja, która była najbiedniejszą i najbardziej opóźnioną częścią ziem polskich.
3. Uczniowie przypominają zagadnienia autonomii galicyjskiej i niezwyklej wolności politycznej dla Polaków – ważne, by wymienili polskich polityków: Kazimierza Badeniego, Agenora Gołuchowskiego.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel wprowadza uczniów w temat lekcji. Opisuje genezę ruchu ludowego oraz jego rozwój w zaborze austriackim.

2. Nauczyciel rozdaje uczniom teksty źródłowe (mogą też posłuchać audiobooka) oraz wskazówki, gdzie mogą szukać informacji o programach partii chłopskich. Następnie prosi uczniów, by w parach (lub małych grupach) na podstawie materiałów przygotowali notatkę na temat przedstawicieli oraz głównych założeń i haseł wybranego ugrupowania ludowego. Uczniowie wspólnie wysłuchują nagrań programów partii.

3. Grupy odczytują swoje propozycje notatek. Podczas wspólnego sprawdzania zadania nauczyciel pyta uczniów o zmiany i różnice, jakie zachodziły na przestrzeni lat w programach i głoszonych hasłach ruchu ludowego. Zadaje uczniom pytania dotyczące powodów tych zmian (np. odzyskanie niepodległości, przewrót majowy, przejęcie władzy przez komunistów itp.).

4. Wirtualny spacer – praca w grupach. Po zapoznaniu się z materiałem zespoły wykonują ćwiczenie 1 dołączone do spaceru. Następnie przedstawiają swoje argumenty na forum i dyskutują. Chętne osoby formułują wnioski.

Faza podsumowująca

1. Podsumowując pracę uczniów, nauczyciel zwraca uwagę na pozycję ruchu ludowego w polskiej polityce na przestrzeni lat. Mimo że nigdy nie był najsilniejszą (z największym poparciem) opcją polityczną (wyjątek stanowił PSL Mikołajczyka), to zarówno w II RP, jak i po 1989 r. współtworzył rządy, a często był nawet „języczkiem u wagi”.

2. Nauczyciel zwraca również uwagę na zmiany „charakteru” ludowców, którzy będąc opcją o silnych konserwatywnych poglądach w II RP (sojusz z endecją – Centrolew), w wyniku zmian z okresu Polski Ludowej po 1989 r. zbliżyli się bardziej do centrum i lewej strony sceny politycznej (sojusze rządowe z SLD i PO).

3. Uczniowie w parach wykonują ćwiczenia interaktywne 1–6. Wspólne omówienie odpowiedzi.

Praca domowa:

Porównując ruchy polityczne – socjalistyczny, narodowy, ludowy – które ukształtowały się na przełomie XIX/XX w., wypisz cechy wspólne wszystkich ruchów. Czy był choć jeden postulat, który mógł połączyć wszystkie w walce o wspólny cel?

Wykonaj ćwiczenia 7–8.

Materiały pomocnicze:

Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, mhprl.pl.

Historia PSL, psl.pl.

Ruch Ludowy w służbie RP – wystawa IPN, ipn.gov.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Spacer wirtualny i audiobook mogą być wykorzystane przez uczniów do przygotowania własnej prezentacji dotyczącej ruchu ludowego.